

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
QO’QON DAVLAT UNIVERSITETI**

**“Tasdiqlayman”
Qo’qon davlat universiteti
Rektori D.Sh.Xodjayeva
“29” avgust 2025-yil**

**“NUTQIDA NUQSONLARINI DIAGNOSTIKASIDA NEYROPSIXOLOGIK
YONDASHUV”**

FANINING O‘QUV DASTURI

Bilim sohasi:	100000 – Ta’lim
Ta’lim sohasi:	110000 – Ta’lim
Magistratura mutaxassisligi:	70110301 – Maxsus pedagogika, (Logopediya)

Qo’qon – 2024

Fan/modul kodi NNDNY1305		O‘quv yili 2025-2026	Semestr 3	Kreditlar 5	
Fan/modul turi Majburiy		Ta’lim tili O‘zbek		Haftadagi dars soatlari 4	
1.	Fanning nomi	Auditoriya mashg‘ulotlari (soat)		Mustaqil ta’lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Nurq nuqsonlarni diagnostikasida neyropsixologik yondashuv	60		90	150
2.	I. Fanning mazmuni Fanni o‘qitishdan maqsadi – Neyropsixologik yordamni tashkil etish tizimi davlat maktabgacha ta’lim tashkilotlarida, umumta’lim maktablari qoshida logopedik punktlarni, sog‘liqni saqlash tizimida logopedik yordamni tashkil etish, ushbu muassasalarda korrenksion-ta’lim metodlari asosida korreksion-logopedik jarayonni tashkil etish masalalarini qamrab oladi. Fanning vazifasi – nazariy bilimlar, amaliy ko‘nikmalar, alohida yordamga muhtoj bolalarni umumta’lim maktablariga jalb qilishning mazmun va mohiyatini bilish, ularni hayotda o‘z o‘rnini topishga o‘rgatish, inklyuziv ta’lim mohiyati va ta’moyillarini ochib berish. II. Nazariy qism (ma’ruza mashg‘ulotlari) II. I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi: 1. Nutq nuqsonlari diagnostikasining neyropsixologik asoslari Oliy psixik funksiyalar neyropsixologiyani predmeti sifatida. Nutqni tekshirish tavsifi. Fiziologik funksiyalar oily psixik funksiyalar sifatida. 2. Ong va nutq rivojlanishida bosh miya tuzilmalari funksional roli Bolalar nutqining rivojlanishidagi nuqsonlarni tashxislashda kuzatuv metodi. Bola haqida umumiy va nutqiy ma’lumotlarni to’plash. 3. Broka va Vernike markazlari faoliyatining nutq nuqsonlariga ta’siri Bosh miya jarohatlanishi natijasida yuzaga keladigan nutq nuqsonlar. Bosh miya nutq markazlari faoliyati va ish mexanizmlari.				

4. Bolalarda dislaliya va disartriya diagnostikasida neyropsixologik yondashuv

Dislaliya nutq nuqsonida tovushlar ta'laffuzi bo'yicha korreksion ishlar tashkil etish. Dizartriya nutq nuqsoni bo'yicha korreksion ishlarni tashkil etish.

5. Nutq buzilishlarida qisqa va uzoq muddatli xotira tahlili

Bolalarda nutq shakllantirishida xotiraning ahamiyati. Xotirada so'z va so'z qurilmalarini hosil qilish. Nutqni shakllantirishda bosh miya markaz ahamiyati.

6. Afaziya turlarini neyropsixologik diagnostika qilish metodlari

Bosh miya jarohatlanishi natijasida nutq markazlarining zararlanishi. Afaziya nutq nuqsonining shakllanishi. Bolalarda afaziya nutq nuqsonini kelib chiqishi.

7. Bolalarda duduqlanishni neyropsixologik o'rganish usullari

Bolalar va kattalarda duduqlanishning neyropsixologik asoslari. Duduqlanishda nutq tempini aniqlash va baholash. Duduqlanishda nutqqa tasir etuvchi muammolar.

8. Nutq rivojlanishidagi kechikishlarni neyropsixologik aniqlash

Bolalarda nutqning ontogenetik rivojlanish muammolari. Nutq rivojlanishiga salbiy tasir etuvchi omillar.

9. Sensor va motor afaziyalarni neyropsixologik farqlash

Afaziyaning kelib chiqishida nutq markazi jarohatlanishi. Afaziya turlari. Nutqning tushinish va yetkazishda qiyinchilikning nutq markazida paydo bo'lishi.

10. Logopedik tashxis qo'yishda neyropsixologik testlardan foydalanish

Nutq nuqsonlarini tekshirish usullari. Nutqni tekshirishda so'rovnomasi metodi. Nutqni tekshirishning R.Erikson shkalasi.

11. Nutq nuqsoni bo'lgan bolalarda kognitiv funksiyalarni baholash

Kognitiv soha rivojlanishi nutqqa tasirini baholash. Nutq bolaning anglash asosi. Bolada kognitiv sohaning rivojlanish jarayonida nutqqa tasiri.

12. Neyropsixologik yondashuvda lateralizatsiya va nutqning hemisferalararo taqsimoti

Bola nutqni tekshirish davomida neyropsixologik yondashuv. Neyropsixologik usullardan logopedik korreksiya jarayonida foydalanish. Nutqning tekshirishni zamonaviy usullari.

13. Disleksiya va disgrafiya diagnostikasining neyropsixologik xususiyatlari

Bolalarda yozish va o'qish kamchiliklarni baholash. Disleksiyaning bola nutqi rivojiga tasiri. Disgrafiya kelib chiqishida bosh miya jarohati.

14. Nutq nuqsonlarini neyropsixologik reabilitatsiya bilan bog'liq tashxislash

Nutq nuqsonlarini zamonaviy usullar orqali tashxislash. Bolaning nutqini rivojlantirishda neyropsixologiya va neyroeablitatsiya usullaridan foydalanish.

15. Nutq nuqsonlarini erta aniqlashda neyropsixologik skrining usullarining ahamiyati

Imkoniyati cheklangan bolalarni inklyuziv ta'limga joriy etishda maktabgacha ta'lim muassasalari mudirasi, tarbiyachi, psixolog va defektologlarning vazifalari. Ota-onalar bilan ishlash. Mashg'ulotlarni tashkil etish va ularga qo'yiladigan talablar, shart-sharoitlar.

III. Amaliy mashg'ulotlar buyicha ko'rsatma va tavsiyalar

amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Nutq nuqsonlarini tekshirishning neyropsixologik asoslari
2. Fiziologik funksiyalarini oily psixik funksiyalar sifatida
3. Bolalar nutqini teksirishda kuzatuv metodi
4. Bola haqida nutqiy va umumiy ma'lumotlarni to'plash
5. Diqqatni tekshirish
6. Xotirani tekshirish
7. Tafakkurni tekshirish
8. Idrokni tekshirish.
9. Praksis tushunchasi va uning nonutqiy turlari
10. Artikulatsion praksis.
11. Apraksiya turlari
12. Umumiy motorika turlarini tadqiq etish
13. Mayda motorika harakatlarini o'rganish
14. Gnozis va uning turlari
15. Lug'at boyligini tadbiq etish.

Amaliy mashg'ulotlar multimedia qurilmalari bilan jihozlangan auditoriyada bir akademik guruhga bir professor-o'qituvchi tomonidan o'tkazilishi zarur. Mashg'ulotlar faol va interaktiv usullar yordamida o'tilishi, mos ravishda munosib pedagogik va axborot texnologiyalar qo'llanilishi maqsadga muvofiq.

V. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Auditoriyadan tashqari vaqtda bajariladigan mustaqil ishlar quyidagi turlarda amalga oshirilishi tavsiya etiladi:

- esse – dolzarb mavzu bo'yicha shaxsiy fikrini tanqid, publitsistik va boshqa janrlarda yozma bayon qilish;

- dokladlar tayyorlash;
- kurs ishi yozish;
- konspekt yozish;
- glossariy tuzish;
- individual va guruhli o'quv loyihasi;
- keys-topshiriqlarini bajarish;
- mavzuli portfoliolar tuzish;
- manbaalar bilan ishlash;
- infografika tuzish;
- darslarning metodik ishlanmalarini tayyorlash;
- darsdan tashqari mashg'ulotlar ishlanmalarini tayyorlash;

ta'lim yo'nalishi(mutaxassislik)ning xususiyatidan kelib chiqqan holda mustaqil ishlarning boshqa turlaridan foydalanish mumkin.

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Inklyuziv ta'limning tamoyillari va unga bo'lgan ehtiyojlar va uning sabablari, bosqichlari.
2. Imkoniyati cheklangan bolalarni umumta'lim maktablarida o'qitishda konseptual talablar.
3. Inklyuziv ta'lim va xalqaro xuquqlari.
4. Inklyuziv ta'limni xorijiy davlatlarda nazariy va amaliy jihatdan qo'llab-quvvatlanishi.
5. O'zbekiston Respublikasida inklyuziv ta'limni qo'llab-quvvatlashning xuquqiy asoslari va amaliy tajribalar.
6. Ilmiy va metodik qo'llanmalarini yaratilishi. (imkoniyati cheklangan bolalar uchun).
7. Inklyuziv ta'limning mohiyati. Integratsion ta'lim va ijtimoiy reabilitatsiya.
8. Inklyuziv ta'limning xamma uchun ochiqligi.
9. Inklyuziv ta'limning butun jahonda e'tirof etilishining mohiyati va bu ta'lim tizimining xamma uchun ochiqligi.
10. Inklyuziv ta'limni boshqarish tamoyillari.
11. YOrdamga muhtoj bo'lgan bolalarni ta'lim tizimiga jalb etishda otalar, oila va jamoatchilik bilan ishlash.
12. Inklyuziv ta'lim tizimida faoliyat ko'rsatuvchi resurs o'qituvchi va ijtimoiy pedagogni vazifalari va maqsadlari.
13. Inklyuziv ta'lim sharoitida imkoniyati cheklangan bolalarga inklyuziv

	ta'lim tizimida korreksion-pedagogik ishlarni tashkil etish. 14. Korreksion-pedagogik ishlarni tashkil etishning tashkiliy, xuquqiy, uslubiy va amaliy yordam ko'rsatish usullari. 15. Inklyuziv va integratsiya ta'limining bir-biridan farqi. 16. Inklyuziv ta'limning ijtimoiy strategiyasi. 17. CHet elda inklyuziv ta'limning joriy etilish (Ispaniya, Germaniya, Kreyta, SHvetsariya, Fransiya). 18. Inklyuziv ta'limda metodik ta'minotlar. 19. Toshkent shahrida inklyuziv ta'lim joriy qilingan maktablar va ularning faoliyatlariga ta'rif bering. 20. O'zbekiston Respublikasida inklyuziv ta'lim joriy etilgan muassasalar va ish faoliyatlariga ta'rif bering. 21. Inklyuziv ta'limning mohiyati. Integratsion ta'lim va ijtimoiy reabilitatsiya. 22. Imkoniyati cheklangan bolalarni inklyuziv ta'lim muassasalarida o'qitishda maktab va maktab raxbariyatini vazifasi. 23. Inklyuziv ta'lim tizimida faoliyat ko'rsatuvchi resurs o'qituvchi va ijtimoiy pedagogni maqsad va vazifalari. 24. Inklyuziv va integratsiya ta'limining bir-biridan farqi. 25. Inklyuziv ta'limni boshqarish tamoyillari. 26. Inklyuziv ta'limning tibbiy – pedagogik – ijtimoiy modeli. 27. Imkoniyati cheklangan bolalarga maktab va sinf xonalarini moslashtirish va korreksion yordam va ularning xuquqiy, pedagogik aspektlari. 28. Imkoniyati cheklangan bolalarni maktabga tayyorlashda ota – onalar, maxallalar va pedagoglarning o'rnini va hamkorligi. 29. Inklyuziv va integratsiya ta'limning bir – biridan farqi. 30. Inklyuziv ta'limning ijtimoiy strategiyasi. Mustaqil o'zlashtiriladigan mavzular bo'yicha talabalar tomonidan referatlar tayyorlash va taqdimot qilish tavsiya etiladi.
3.	VI. Ta'lim natijalari / Kasbiy kompetensiyalari Talaba bilishi kerak: xalq ta'lim tizimida inklyuziv ta'limga bo'lgan ehtiyoj, inklyuziv ta'lim va xalqaro xuquqlar, inklyuziv ta'limni amaliyotga joriy qilish borasidagi xuquqiy me'yoriy hujjatlar, inklyuziv ta'lim tizimida kadrlarni tayyorlash xaqida tasavvurga ega bo'lishi; (bilim)

	• bolalar huquqlari to'g'risidagi konvensiya, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, Ta'lim to'g'risidagi qonun, Ta'lim hamma uchun reja harakat dasturi, alohida yordamga muhtoj bolalarni o'z sog'lom tengdoshlari bilan umumta'lim tizimida ta'lim olish jarayoni va tamoyillarini tahlil etish va imkoniyati cheklangan bolalarni inklyuziv ta'limga kiritish (saralash) metodikasi, inklyuziv ta'lim jarayonida rivojlanishida nuqsoni bor bolalarni o'ziga xos xususiyatlarini o'zlashtirish, inklyuziv ta'lim bo'yicha o'quv uslubiy materiallarni ishlab chiqish, inklyuziv ta'limni joriy qilishda jahon tajribasini, inklyuziv ta'limning zamonaviy yutuqlarini tahlil etish bo'yicha <i>ko'nikmalariga ega bo'lishi</i>; talaba alohida yordamga muhtoj bo'lgan bolalarga korreksion yordam berish, inklyuziv ta'limni tashkil etish va olib borish, inklyuziv ta'lim bo'yicha o'quv reja va dasturlarni bola imkoniyatiga moslashtirish, imkoniyatlari cheklangan bolalarni xususiyatlarini inobatga olib, individual dasturlar tuza bilish, bolalarni imkoniyatlarini e'tiborga olgan holda informatsion va pedagogik texnologiyalar asosida o'qitishni tashkil etish <i>malakalariga ega bo'lishi kerak</i>.
4.	VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari: • ma'ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • seminarlar (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar); • guruhlarda ishlash; • taqdimotlarni qilish; • individual loyihalar; • jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.
5.	VII. Kreditlarni olish uchun talablar: Fanga oid nazariy va amaliy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish, ijod qilish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha amaliy ishni topshirish.
6.	Asosiy adabiyotlar 1. M.Ayupova "Logopediya" O'zbekiston milliy faylasuflar jamiyati - Toshkent 2013y. Qo'shimcha adabiyotlar 2. Muminova L.R. Inklyuziv ta'limning nazariy va amaliy asoslari. Monografiya. T., 2018. 3. Nazarova D.A. Inklyuziv ta'lim muassasalarida zaif eshituvchi bolalar ta'lim-tarbiyasini tashkil etish texnologiyalari. Monografiya. Toshkent-2020. 4. Muminova L.R Inklyuziv ta'lim. Dastur. T., 2014

7.	Qo'qon davlat universiteti tomonidan ishlab chiqilgan va universitet Kengashning 2025 yil " 29" avgustdagi qarori bilan tasdiqlangan.
8.	Fan/modul uchun ma'sullar va dastur mualliflari: L.Xayitov - Qo'qon DU «Maxsus pedagogika» kafedrasi mudiri, p.f.b.f.d. (PhD). O.Bozorov – Nizomiy nomli TDPU Logopediya kafedrasi mudiri PhD
9.	Taqrizchilar: X.Akramova – Jizzax DPI Maxsus pedagogika kafedrasi mudiri PhD